

Hvor vil „Gertrud“ hen?

Nogle spørgsmål i anledning af den danske premiere på Carl Th. Dreyers filmværk i Dagmar Bio

2/1/15

FØR vi bedømmer denne „Gertrud“, der umiddelbart efter Parispremieren kun fik en rosende dansk anmeldelse af Bent Graen i Ekstrabladet, må vi først gøre at finde frem til, hvor den egentlig vil hen.

Dette spørgsmål trænger sig særlig kraftigt på, fordi den efter tidligere film at dømme meget kristne Dreyer har valgt at filme et skuespil af Hjalmar Sönderberg, der nærmest må betegnes som en antikristen forfatter. Og der tales vel at mærke ikke så lidt om livssyn og livsanskuelse i filmen „Gertrud“.

I det danske program til filmen hedder det: „Gertrud er et eksempel på de forrige, moderne skuespilforfattere (f. eks. O'Neill) har gjort på at genopriske den græske tragedie ved i vort syn på livet at finde noget, der tilsvarende guder og uafvendelig skæbne. Gertrud selv er ligesom heltinderne i de klassiske tragedier stillet over for en konflikt mellem pligt og følelse, mellem hendes selvrespekt og hendes erotiske passion for en mand, der i enhver henseende står under hende. Hendes stilling kompliseres af hendes helt urimelige ideale kærlighedskrav til den mand, hun elsker: Hans kærlighed til hende skal gå forud for alt, også forud for hans arbejde. Kærlighed er alt, hænder Gertrud, selv om hun godt ved, at kærlighed også ofte betyder lidelser ogulykke“.

Og Dreyer har sagt: „Gertrud står for mig som en kvindes tragedie — den lidende kvindes. Det er denne stærke og lidenskabelige kvindes tragedie, at hun kræver det absolutte. Den mand, hun elsker, skal kun være hendes, ellers må hun forlade ham. Dette absoluthedskrav er hendes bybris, som hun straffes for af guderne“.

DET turde da være klart, at der i filmen er en kritik af Gertrud: Hun nærer helt urimelige ideale kærlighedskrav, hendes absoluthedskrav er hendes bybris. Det fremgår af flere scener, at hun ikke tror på Gud. Noget voldsomt tragisk overgår der hende ikke, skønt Dreyer taler om hendes „tragædie“.

Det turde da være nærliggende at spørge, om ikke „Gertrud“ handler om den indre tragedie, som den absolutte tro på kærligheden mellem mand og kvinde må medføre. Er „Gertrud“ ikke en historie om kærlighedens hovmod og kærlighedens „overtro“? Og er „Gertrud“ ikke den indre tragedie, der opstår, når de religiøse absoluthedsforestillinger overføres på forholdet mellem mand og

bliver den unge students hyldelse til kærlighedsdigteren Lidman (noget indlagt dreyersk) til et „ironisk nummer“, den blinde hovmodige og selvladende indværling af det 20. århundredes naive kærlighedstro og gudsløshed. Og digteren Lidman bliver det omvendende bevis på tomhed og meningsløsheden i sit eget evangelium. Det hvide lys, der kastes over flere af kærlighedsscener-

Nina Pens og Bent Rothe i „Gertrud“

kvindel? Er „Gertrud“ ikke ganske enkelt de fleste moderne menneskers indre tragedie, når de i mangel af en Gud stiller alt, alt for store krav til den erotiske kærlighed?

Paradoksalt er det mest tragiske ved Gertrud måske, at hun selv mange, mange år efter sine kærlighedsaffærer på en vis måde bliver ved med at sværge til den erotiske kærlighed og finder en vis lykke ved den. Der er intet, der har fået hende til at vende sine absoluthedskrav døden, hvortil der er mening i at rette sine absoluthedskrav.

Hvis dette er rigtigt, er der betydeligt mere sort ironi, mere tragikomædie i „Gertrud“, end man måske vil lægge mærke til ved første øjekast — eksempelvis

ne, bliver et falsk lys, og de kerter, der tændes, bliver mindelser om, at kerter i andre Dreyer-film bliver tændt for at stemme indet til en højhed, som denne films mennesker ikke kender. Når der i filmen tales om kærlighedens „mirakel“, bliver ordet brugt forkert — et mirakel, det er det, der finder sted i „Ordet“.

DET komplicerer sagen, at Dreyer ikke helt afvisende udleverer sine personer til spotten — ligesom han ikke helt afvisende udleverer personerne i Herman Bang-filmene „Mikael“, den tidligere Dreyer-film, som „Gertrud“ minder mest om. Er der ikke i „Gertrud“ et tvæsn af lignende art som det tvæsn, man undertiden finder hos en digter, der i øvrigt ellers ikke minder

meget om Dreyer, jeg tænker på Bert Brecht? Dreyers livssyn siger ham, at Gertrud og digteren i „Gertrud“ lever på forkerte ideer, men af den grund kan han ikke nægte dem enhver sympati — på lignende måde som Brechts livssyn siger ham, at Joan Dark lever på forkerte ideer, skønt han giver hende sympati i „Mikael“ — tager Dreyer også menneskene alvorligt, samtidig med at han finder dem skaltrede og behandler dem med en vis ironi.

Og skønt Dreyer tager afstand fra Gertruds absoluthedskrav, ønsker han ikke, at de mundlige tilskuerne skal føle sig overlegne og skyldfølelse i relation til det — han siger i programmet, at han håber, filmen vil give mændene et lille stik i samvittigheden — „et sådant lille stik plejer kun at være af det gode“. Ingen skal vist på uden skyldfølelse fra „Gertrud“, og dette stemmer godt med teorien om, at filmen er meget kristen.

Glæder Dreyer sig i sit stille sind ikke over, at det er lykkelige ham at gøre et teaterstykke af en hedning til en sophisticated kristen film? Er det ikke på dette grundlag, man må besvare at gå i gang med en bedømmelse af „Gertrud“?

Og vil man så ikke efterhånden blive fristet til at mene, at „Gertrud“ er et „mesterværk“?

Erik Ulrichsen